

Regeringens proposition

1982/83: 129

om vissa studiesociala frågor (hälsovård för högskolestuderande, gymnasieelevers resor och återbetalning av studiemedel);

beslutad den 17 mars 1983.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag om den framtida utformningen av hälsovård för högskolestuderande.

Tyngdpunkten inom studerandehälsovården föreslås ligga på förebyggande, sociala och kurativa insatser. Motionsidrotten ingår som en del av den förebyggande hälsovården. De studerandes behov av somatisk och psykiatrisk sjukvård får däremot huvudsakligen tillgodoses inom ramen för den offentliga hälso- och sjukvården.

De studerande föreslås behålla ansvar och huvudmannaskap för hälsovården för högskolestuderande vid statliga högskoleenheter. Högskoleenheterna ges ett större inflytande över verksamheten. Dessa skall sluta avtal med studerandesammanslutningar som genom avtalen blir berättigade till statsbidrag på vissa villkor.

Medlen till studerandehälsovården samlas under ett anslag under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Skolhälsovården inom den kommunala delen av högskolan föreslås bibehållas i oförändrat skick.

Universitets- och högskoleämbetet blir central myndighet för all studerandehälsovård fr. o. m. den 1 juli 1984. Den nya statsbidragsförordningen föreslås träda i kraft fr. o. m. budgetåret 1985/86.

I propositionen läggs vidare fram förslag som rör resetilläggen inom studiehjälpen. De medel som i 1983 års budgetproposition beräknats för sådana resetillägg omvandlas till ett riktat statsbidrag till läns huvudmännen. Läns huvudmännen skall, för att få tillgång till statsbidraget, ansvara

för de dagliga resorna till och från skolan för de studiehjälsberättigade eleverna inom resp. ansvarsområde.

Centrala studiestödsnämnden skall även i fortsättningen svara för ersättningen till svenska elever som är bosatta och studerar utomlands.

Det nya statsbidraget föreslås utgå fr. o. m. den 1 juli 1983.

Slutligen innehåller propositionen förslag om att studiestödslagen skall för ses med ett tillägg, vari regeringen bemyndigas att för viss angiven tidsperiod bevilja en högre premie än nu vid förtida frivillig återbetalning av studiemedel.

Förslag till

Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1973: 349)¹

dels att 3 kap. 8 § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 2 §, 3 kap. 3 och 9 §§ samt 8 kap. 57, 69 och 85 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Studiehjälp består av studiebidrag jämte tillägg, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning.

Tillägg till studiebidraget utgår i form av inackorderingstillägg, *resetillägg*, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg.

Tillägg till studiebidraget utgår i form av inackorderingstillägg, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg.

3 kap.

3 §

Studiehjälp utgår från och med kvartalet efter det under vilket den studerande fyllt 16 år, om ej annat följer av andra eller tredje stycket.

Inkomstprövat tillägg utgår från och med månaden efter den under vilken den studerande fyllt 17 år.

Inackorderingstillägg, *resetillägg* och behovsprövat tillägg utgår även till studerande som ej uppnått sådan ålder som anges i första stycket.

Inackorderingstillägg och behovsprövat tillägg utgår även till studerande som ej uppnått sådan ålder som anges i första stycket.

9 §

Vid prövning av fråga om inackorderingstillägg *eller resetillägg* på grund av ändrade förhållanden får hänsyn ej tagas till sådan ändring som skett mindre än en månad före slutet av läsåret eller sådan del av läsåret för vilken studiebidrag beviljats.

Vid prövning av fråga om inackorderingstillägg på grund av ändrade förhållanden får hänsyn ej tagas till sådan ändring som skett mindre än en månad före slutet av läsåret eller sådan del av läsåret för vilken studiebidrag beviljats.

8 kap.

57 §

Frivillig återbetalning under avgiftsår tillgodoräknas den återbetalningsskyldige på samma sätt som slutlig avgift för året. Betalningen förhöjes med en tiondels procent för varje helt år som vid inbetalningstillfället återstår till utgången av det år, under vilket den återbetalningsskyldige fyller 65 år. Förhöjningen får dock ej ske med högre belopp än som motsvarar tre och en halv procent.

¹ Lagen omtryckt 1981: 579.

Nuvarande lydelse

Har beslut om att debitera den återbetalningsskyldige preliminär avgift eller kvarstående avgift helt eller delvis förfallit enligt 66 § på grund av att den återbetalningsskyldige ej erlagt det debiterade beloppet eller del därav, avräknas dock frivillig betalning i första hand på det obetalda beloppet, sedan detta omräknats enligt tredje stycket. Vid denna avräkning tillgodoräknas ej någon förhöjning enligt första stycket.

Det obetalda beloppet multipliceras med det regleringstal som fastställts i slutet av det avgiftsår för vilket det obetalda beloppet påförts den återbetalningsskyldige. Det belopp som därvid erhålles multipliceras i sin tur med det regleringstal som fastställts under närmast följande avgiftsår. Motsvarande sker för varje påföljande avgiftsår till och med avgiftsåret närmast före det under vilket den frivilliga återbetalningen sker.

69 §

Extra avgift beräknas på följande sätt. Det obetalda belopp i fråga om vilket beslut om debitering förfallit enligt 66 § multipliceras först med det regleringstal som fastställts i slutet av det avgiftsår för vilket beloppet debiterats den återbetalningsskyldige. Det belopp som därvid erhålles multipliceras i sin tur med det regleringstal som fastställts under närmast följande avgiftsår. Motsvarande sker för varje följande avgiftsår till och med året närmast före det under vilket den återbetalningsskyldige fyller 65 år eller, i fråga om återbetalningsskyldig som avlidit före det år när han skulle ha fyllt 65 år, avgiftsåret två år före det under vilket han avlidit.

Vid multiplikation enligt första stycket för visst avgiftsår medräknas ej sådant belopp som på grund av frivillig återbetalning under tidigare avgiftsår avräknats enligt 57 § andra och tredje styckena.

Extra avgift får icke i något fall överstiga återbetalningsbeloppet vid närmast föregående års utgång.

85 §

Belopp som någon är berättigad att återfå enligt 74 eller 75 §§ men som enligt 76 § ej återbäres på grund av att viss avgift ej erlagts räknas som avbetalning på den obetalda avgiften.

Föreslagen lydelse

Regeringen kan bestämma att frivillig återbetalning, som sker under viss angiven tidsperiod, skall förhöjas utöver vad som följer av första stycket.

Har beslut om att debitera den återbetalningsskyldige preliminär avgift eller kvarstående avgift helt eller delvis förfallit enligt 66 § på grund av att den återbetalningsskyldige ej erlagt det debiterade beloppet eller del därav, avräknas dock frivillig betalning i första hand på det obetalda beloppet, sedan detta omräknats enligt fjärde stycket. Vid denna avräkning tillgodoräknas ej någon förhöjning enligt första stycket *eller enligt bestämmelser som avses i andra stycket.*

Vid multiplikation enligt första stycket för visst avgiftsår medräknas ej sådant belopp som på grund av frivillig återbetalning under tidigare avgiftsår avräknats enligt 57 § tredje och fjärde styckena.

Nuvarande lydelse

Sådant överskjutande belopp som avses i 74 § första stycket och som ej återbäres på grund av att den återbetalningsskyldige ej begär det jämföras med slutlig avgift för året. Bestämmelserna i 57 § första stycket äger därvid ej tillämpning.

Föreslagen lydelse

Sådant överskjutande belopp som avses i 74 § första stycket och som ej återbäres på grund av att den återbetalningsskyldige ej begär det jämföras med slutlig avgift för året. Bestämmelserna i 57 § första stycket eller de bestämmelser som avses i 57 § andra stycket skall därvid ej tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-03-17

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Proposition om vissa studiesociala frågor (hälsovård för högskolestuderande, gymnasieelevers resor och återbetalning av studiemedel).

1. Inledning

Hälso- och sjukvård samt motionsidrott för de studerande inom statlig högskoleutbildning anordnas i dag med utgångspunkt i riksdagens beslut år 1967 (prop. 1967: 48, SU 1967: 96, rskr 1967: 220). Under de femton år som förflutit sedan studerandehälsovården och motionsidrotten fick sin nuvarande utformning har förutsättningarna för verksamheten förändrats; bl. a. har nya studievägar och studerandegrupper tillkommit. Under samma period har flera olika utredningar om studerandehälsovård och motionsidrott för studerande gjorts. Dessa har dock inte lett till några beslut om mer betydande förändringar av verksamheten.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 20 december 1979 tillkallade min företrädare den 30 april 1980 en särskild utredare¹ (U 1980: 03) med uppgift att lägga fram förslag om den framtida utformningen av hälso- och sjukvården och motionsidrotten för de studerande med utgångspunkt i tidigare framlagda förslag i frågan. Utredningens betänkande (Ds U 1982: 12) Hälsovård för högskolestuderande avlämnades i augusti 1982. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av socialstyrelsen, riksförsäkringsverket (RFV), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), Landstingsförbundet och Stiftelsen Statshälsan. Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) har inkommit med en särskild skrivelse.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels ett utdrag ur utredningens betänkande som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2*. Beträffande bak-

¹ Departementsrådet Lars Ekholm.

grund, nuvarande förhållanden samt utredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

I prop. 1982/83: 100 (bil. 10 s. 624) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande för budgetåret 1983/84 beräkna ett förslagsanslag av 5 720 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor. I de frågor som rör dels Sveriges lantbruksuniversitet, dels motionsidrott för studerande har jag samrått med chefen för jordbruksdepartementet. När det gäller vissa anslagsfrågor har jag också samrått med chefen för socialdepartementet.

I detta sammanhang tar jag också upp två frågor som rör studiehjälp och studiemedel. Beträffande studiehjälpen har utbildningsdepartementet utarbetat ett förslag till ändrade bestämmelser för ersättning för gymnasie-elevernars resor. Förslaget har utarbetats i nära samråd med Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

I 1983 års budgetproposition aviserades ett förslag om rabatt för studiemedelstagare som gör högre inbetalningar av återbetalningspliktiga studiemedel än de fastställda. Ett sådant förslag har nu också utarbetats inom utbildningsdepartementet.

2. Föredragandens överväganden

2.1 Studerandehälsovården

2.1.1. Bakgrund och allmän motivering

Vid flertalet statliga högskoleenheter finns i dag en mer eller mindre välutbyggd studerandehälsovård. På de större högskolecorterna finns också en organiserad motionsidrott för studerande. Verksamheten drivs i de studerandes egen regi. Statsbidrag täcker ca hälften av kostnaderna, medan resten finansieras genom bidrag från studerandeorganisationerna och genom avgifter. Landstingskommuner och kommuner bidrar med en mindre del.

Praktiskt tagit alla studerande inom den kommunala delen av högskolan omfattas av skolhälsovården. Huvudmannaskapet för skolhälsovården är knutet till huvudmannaskapet för utbildningen och den finansieras i sin helhet av huvudmannen. Verksamheten har på senare år alltmer inriktats mot psykisk hälsovård, rådgivning och kurativ verksamhet. Skolhälsovården behandlades senast i prop. 1981/82: 97 om hälso- och sjukvårdslag m. m., där inga mera väsentliga förändringar i verksamheten föreslogs.

Studerandehälsovården inom den statliga delen av högskolan liksom motionsidrotten för studerande fick sin nuvarande principiella utformning genom ett riksdagsbeslut år 1967 (prop. 1967: 48, SU 1967: 96, rskr 1967: 220). En viktig utgångspunkt för riksdagsbeslutet var att de studeran-

de skulle tillförsäkras samma möjligheter till hälso- och sjukvård som övriga medborgare. I första hand skulle verksamheten inriktas på psykiska och psykosomatiska åkommor, som kunde ha samband med den speciella miljö de studerande vistas i. Motionsidrotten betraktades som en viktig del av den förebyggande hälsovården.

I början av 1970-talet utreddes studerandehälsovården av studerandehälsovårdsutredningen. Denna hävdade i sitt betänkande (SOU 1975: 7) Framtida studerandehälsovård att hälsovården i alltför hög utsträckning var inriktad mot somatisk sjukvård. Utredningen föreslog att den offentliga hälso- och sjukvården i ett längre tidsperspektiv skulle ta över ansvaret för de studerandes behov av såväl akut som icke-akut somatisk och psykiatrisk sjukvård. Studerandehälsovården borde enligt utredningen finnas kvar men inriktas mot att främja de studerandes psykiska hälsa och arbeta med förebyggande hälsovård. Utredningen föreslog ett statligt huvudmannaskap för verksamheten och inrättande av en studiesocial nämnd på varje högskoleort.

Studerandehälsovårdsutredningens betänkande ledde inte till någon proposition till riksdagen. Orsakerna var flera: högskolereformen var under genomförande, frågan om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning låg under utredning, skolhälsovårdsfrågorna var också föremål för utredning.

Vid slutet av 1970-talet var högskolereformen helt genomförd och obligatoriefrågan på väg att få en mer permanent lösning. Eftersom studerandehälsovårdsutredningen, mot bakgrund av de senaste årens snabba utveckling, nu var delvis inaktuell, tillkallade min företrädare, efter regeringens bemyndigande, i april 1980 en särskild utredare med uppgift att med utgångspunkt i tidigare utredningsförslag och remissynpunkter se över studerandehälsovården och motionsidrotten.

Det är detta utredningsarbete som resulterat i betänkandet Hälsovård för högskolestuderande, Förslag om hälsovård och motionsidrott, och som nu ligger till grund för mitt förslag till proposition.

Utredningen har arbetat i nära kontakt med de olika intressenterna, framför allt Sveriges Förenade Studentkårer (SFS), som i väsentliga frågor står bakom de framlagda förslagen. Under hand har utredningen berett berörda personalorganisationer och samtliga högskoleenheter tillfälle att ta del av förslagen och avge yttranden. Dessa yttranden redovisas i betänkandet (se betänkandet bil. 2 och bil. 3). Betänkandet har remissbehandlats. Yttranden har därvid avgivits av berörda statliga myndigheter och av Landstingsförbundet. Deras synpunkter framgår av den bilagda remissammanställningen. SFS har inkommit med en särskild skrivelse.

En stor majoritet av de instanser som har lämnat synpunkter är i allt väsentligt positiva till och tillstyrker utredningens förslag.

Flera skäl gör det angeläget att nu fatta beslut i frågan om hur hälsovården för de studerande inom högskolan bör utformas. Den nuvarande

studerandehälsovården har, trots uttalandena i 1967 års riksdagsbeslut, i alltför hög grad inriktats mot somatisk och psykiatrisk sjukvård. Samtidigt har behovet av sådan vård speciellt för studerandegrupperna minskat i takt med den offentliga hälso- och sjukvårdens utveckling och det förbättrade utomlänsavtalet.

Utbyggnaden av högskoleutbildningen utanför universitetsorterna har medfört att en relativt stor grupp studerande saknar tillgång till en särskild studerandehälsovård. Nuvarande statsbidragssystem är inte avpassat till den nya situationen inom högskolan. Stor enighet råder också kring de förslag till ändrad inriktning av studerandehälsovården som lagts fram.

Jag behandlar i det följande utredningens olika förslag under huvudrubrikerna inriktning, organisation, finansiering och genomförande.

2.1.2 Inriktning

DEPARTEMENTSFÖRSLAGET

Tyngdpunkten inom studerandehälsovården bör ligga på förebyggande, sociala och kurativa insatser. De studerandes behov av somatisk och psykiatrisk sjukvård bör huvudsakligen tillgodoses inom ramen för den offentliga hälso- och sjukvården.

Motionsidrotten är en viktig del av den förebyggande hälsovården.

Utredningens förslag

Överensstämmer med departementsförslaget (se betänkandet s. 64–72).

Remissinstanserna

Samtliga remissinstanser tillstyrker utredningens förslag (se bil. 2, s. 35).

Skäl för departementsförslaget och vissa kommentarer till detta

Hälso- och sjukvård

Redan i dag svarar berörda landstingskommuner och kommuner för merparten av de högskolestuderandes sjukvård. Utbyggnaden av primärvården har förbättrat möjligheterna för hälso- och sjukvårdshuvudmännen att ta ett ansvar också för de studerande. Jag vill också erinra om att 1982 års utomlänsavtal särskilt uppmärksammar de studerandes situation. Utomlänsavtalet är tillämpligt i de fall den studerande bereds vård på studieorten utan att vara mantalsskriven där. Avtalet omfattar såväl öppen som sluten vård. Sjukvårdshuvudmännen är också införstådda med en utveckling som innebär att den offentliga sjukvården successivt övertar ansvaret för huvuddelen av den sjukvård som i dag ges i studerandehälsovårdens regi. Däremot visar utredningen att det, utöver den hälso- och sjukvård som samhället kan erbjuda, finns behov av en särskild studerandehälsovård.

dehälsovård, inriktad på att främja de studerandes hälsa i den speciella miljö som högskolan utgör.

Jag delar utredningens uppfattning att en särskild studerandehälsovård behövs och i första hand bör inriktas mot förebyggande hälsovård och mot sociala och kurativa insatser. Den bör således inte vara en ersättning för, utan ett komplement till, den offentliga hälso- och sjukvården.

I enlighet med utredningens förslag bör verksamheten bygga på – förutom läkare – i första hand kuratorer och sjuksköterskor. Det kan också vara lämpligt att i ökad utsträckning knyta andra personalkategorier, t. ex. psykologer och sjukgymnaster, till verksamheten. Jag anser emellertid i likhet med utredningen att lokala förutsättningar och skiftande behov bör få bestämma personalsammansättningen på den enskilda högskoleorten.

Utredningen framhåller vikten av en bättre samordning mellan olika insatser inom det studiesociala området, t. ex. studievägledning, studie-stöd och företagshälsovård. Vidare menar utredningen att en mer ändamålsenlig gränsdragning mellan studerandehälsovården och den offentliga sjukvården ställer ökade krav på samverkan mellan de båda områdena. I dessa avseenden delar jag helt utredningens synpunkter. Det ökade engagemang i verksamheten från högskoleenheternas sida, som jag nu föreslår, bör kunna bidra till en önskvärd utveckling.

Jag delar utredningens uppfattning att motionsidrotten utgör en viktig del av den förebyggande hälsovården. Det bör vara en lokal angelägenhet att avgöra på vilket sätt motionsidrotten lämpligen samordnas med övrig hälsovård.

2.1.3. Studerandehälsovårdens organisation

DEPARTEMENTSFÖRSLAGET

De studerande behåller ansvar och huvudmannaskap för studerandehälsovård och motionsidrott. Statsbidrag för studerandehälsovård utgår under vissa förutsättningar. Bidraget beslutas av den statliga högskoleenheten på högskoleorten. På de orter där det finns mer än en högskoleenhet, beslutas bidragen av den enhet regeringen bestämmer. För att statsbidrag skall utgå krävs att berörd högskoleenhet sluter ett avtal med en studerandekår eller en sammanslutning av studerandekårer om hälsovårdens närmare inriktning och omfattning. De studerande, som tillhör en studerandekår som omfattas av ett sådant avtal, blir berättigade att få del av hälsovården på de villkor som anges i avtalet.

Den studerandehälsovård som i dag bedrivs i statlig regi vid vissa högskolor bör avvecklas i den takt som motsvarande vård kan erbjudas genom studerandekårerna.

Skolhälsovården inom den kommunala delen av högskolan bibehålls oförändrad.

De studerande vid vissa enskilda läroanstalter som i dag har tillgång till

studerandehälsovård bör även i fortsättningen kunna få statsbidrag till sådan verksamhet.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) blir central myndighet för all studerandehälsovård.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår – vad gäller den statliga delen av högskolan – ett statligt huvudmannaskap för de studerandes hälsovård inkl. motionsidrott. En studiesocial nämnd föreslås inrättas på varje ort där det finns en eller flera statliga högskoleenheter. De studerande föreslås få majoritet i nämnden. Den studiesociala nämnden skall antingen själv kunna driva verksamheten eller överlåta driften på annan. Nämnden skall även vara rådgivande organ till högskolestyrelserna i studiesociala frågor. I övriga delar överensstämmer utredningens förslag med departementsförslaget (se betänkandet s. 73–100).

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag om ett statligt huvudmannaskap och inrättande av studiesociala nämnder.

SFS förordar emellertid en lösning med bibehållet studerandehuvudmannaskap på de större högskoleorterna och ett statligt huvudmannaskap på de mindre.

När det gäller motionsidrotten har Riksidrottsförbundet genom sin expert i utredningen i ett särskilt yttrande tagit avstånd från utredningens förslag om ett organisatoriskt inlemmande i hälsovården.

Skäl för departementsförslaget och vissa kommentarer till detta

Ansvarsfrågor

Redan den tidigare studerandehälsovårdsutredningen föreslog i sitt betänkande Framtida studerandehälsovård, att huvudmannaskapet för studerandehälsovården skulle föras över till läroanstalterna. Den nu aktuella utredningen har kommit fram till samma lösning och föreslår således att det övergripande ansvaret för studerandehälsovården och motionsidrotten förs över till högskoleenheterna.

Trots detta föreslår jag nu av flera skäl att de studerande genom sina sammanslutningar får behålla ansvaret för organisation och drift av studerandehälsovård och motionsidrott.

Det finns anledning att, i det mycket kärva ekonomiska läge som f. n. råder, vara mycket restriktiv när det gäller nya statliga åtaganden. Studerandehälsovården är dessutom en verksamhet som de studerande själva har byggt upp och i en rad av år skött på ett utmärkt sätt.

När det nu aktuella förslaget om hälsovårdens framtida organisation

lades fram hade inte heller obligatoriefrågan fått någon mer permanent lösning. Efter riksdagens beslut med anledning av proposition (1982/83: 27) om obligatoriskt medlemsskap i studerandesammanslutningar (ÜBU 1982/83: 9, rskr 1982/83: 62) skall alla studerande vid samtliga högskoleenheter ha obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning. Den bas detta ger studerandekårernas verksamhet är en viktig förutsättning för mitt förslag att kårerna skall ges fortsatt förtroende att organisera hälsovård för sina medlemmar.

Samtidigt visar utredningen att det kan finnas anledning för staten att spela en mer aktiv roll när det gäller att tillse att verksamheten får den inriktning som motiverar att statsbidrag skall utgå. Jag föreslår mot den bakgrunden att högskoleenheterna, utan att överta huvudmannaskap eller driftsansvar, skall få uppgiften att besluta om statsbidrag till verksamheten.

En förutsättning för statsbidrag till en studerandekår bör vara att kåren har slutit ett avtal med en högskoleenhet om vissa förutsättningar beträffande t. ex. hälsovårdens inriktning och omfattning och de studerandes tillgång till vården. I samband med ingåendet av avtal får då staten genom högskoleenheterna en betydelsefull möjlighet att påverka verksamheten i enlighet med statsmakternas intentioner.

I sina motiveringar för ett statligt huvudmannaskap har utredningen framhållit att ett sammanhållet ansvar för högskolemyndigheterna bör leda till en bättre samverkan med företagshälsovården vid högskoleenheterna och en bättre samordning med pedagogiska, studie- och yrkesvägledande och andra studiesociala frågor för vilka högskolan har ett direkt ansvar. Genom mina förslag rörande högskoleenheternas befattning med studerandehälsovårdsfrågorna kan enligt min mening sådana fördelar uppnås utan att staten övertar det direkta huvudmannaskapet.

Ett problem som utredningen aktualiserar är att många mindre högskoleorter i dag helt saknar studerandehälsovård. På sådana orter skulle ett statligt huvudmannaskap enligt utredningens förmenande garantera att verksamhet kommer till stånd och får en större stabilitet. Jag delar utredningens uppfattning att studerande på alla högskoleorter i landet bör få tillgång till studerandehälsovård. Statsbidrag kommer också enligt mina förslag att kunna utgå till studerandekårer på samtliga högskoleorter. Jag återkommer senare till denna fråga. På de orter där studerandekårerna åtminstone i ett övergångsskede kan vara små och svaga förutsätter jag att resp. högskoleenhet genom sin möjlighet att sluta avtal i studerandehälsovårdsfrågor medverkar till att verksamhet kommer till stånd. Det bör också vara möjligt för studerandekårerna på de stora högskoleorterna med en väl utbyggd verksamhet att bistå de mindre kårerna när det gäller att få igång verksamhet.

I Stockholm och Göteborg finns mer än en högskoleenhet. I Uppsala och Umeå finns, utöver resp. universitet, en del av Sveriges lantbruksuniversi-

ter. Lantbruksuniversitetet har permanent verksamhet också på andra orter. Jag anser det lämpligt att en högskoleenhet på varje ort beslutar om statsbidrag och därmed också blir den myndighet som sluter avtal med berörda studerandekårer. Det bör ankomma på regeringen att utse dessa högskoleenheter liksom att meddela närmare föreskrifter om till vilken högskoleenhets ansvarsområde studerande utanför högskoleorterna skall hänföras. Jag förutsätter att den enhet som utses vid behov samråder med övriga berörda högskoleenheter. Jag anser det inte nödvändigt att närmare reglera formerna för ett sådant samråd.

Vid vissa statliga utbildningar, t. ex. lärarutbildningar och sjöbefälsutbildningar, finns i dag en studerandehälsovård i statlig regi som bekostas från berörda sektorsanslag. Denna verksamhet bör avvecklas när studerandesammanslutningarna kan erbjuda samma vård. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att vidta de åtgärder som behövs.

Omfattning

Förslagen om studerandehälsovårdens framtid förutsätter att staten inte bidrar med större anslag än vad som är fallet i dag. De studerande själva måste således, för att ambitionsnivån i verksamheten skall bibehållas, bidra i minst samma utsträckning som nu.

Utredningen har föreslagit att studerandehälsovården skall omfatta samtliga studerande inom den statliga delen av högskolan, oberoende av utbildning och studiecort. Jag har nyss berört denna fråga och vill här ytterligare belysa den. Jag är tveksam om studerandehälsovården måste omfatta samtliga studerande. SFS har i ett särskilt yttrande över utredningens förslag påpekat vissa problem i sammanhanget. SFS har också i en särskild skrivelse till regeringen ytterligare understrukt dessa problem.

På en ort kan den situationen uppstå att en majoritet av studerandekårrerna beslutar om en uttaxering till studerandehälsovården via kåravgifter, medan någon eller några kårer ställer sig utanför. Studerande inom samtliga kårer skulle emellertid enligt utredningens förslag ändå ha samma tillgång till hälsovård. Vidare förutsätter riksdagens beslut med anledning av propositionen om obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar att vissa studerande, som inte kan förväntas utnyttja olika typer av service, skall ha partiellt medlemskap i studerandekår och betala en ned-satt avgift. Det gäller t. ex. studerande i distansundervisning. Hälsovården är ett exempel på just den typ av service som avses i detta sammanhang.

Mot bakgrund av dessa förhållanden anser jag att den bästa lösningen är att i de avtal som skall slutas mellan högskoleenheterna och berörda studerandekårer bestäms vilka studerande som skall ha tillgång till hälsovården. Eftersom avtalet dessutom anger hälsovårdens inriktning och omfattning åtar sig en studerandekår att själv bidra till verksamheten i sådan omfattning att denna får den kvalitet som förutsätts i avtalet.

Drift

Eftersom ansvaret för studerandehälsovården och motionsidrotten kommer att ligga kvar hos de studerande, ankommer det på studerandekåren att själva, inom ramen för de villkor som uppställs för statsbidraget, bestämma i vilken form de vill driva verksamheten. Hit hör att pröva formerna för samverkan mellan motionsidrotten och hälsovårdsverksamheten i övrigt.

Den kommunala delen av högskolan

Sammanlagt ca 15 000 studerande inom den kommunala högskoleutbildningen får i dag sin hälsovård tillgodosedd genom skolhälsovårdens försorg. I likhet med utredningen finner jag att denna verksamhet fungerar väl och ser inga skäl att föreslå någon ändring beträffande dess organisation. Däremot anser jag att det finns anledning att ta fasta på utredningens förslag om en förbättrad samverkan i hälsovården mellan de statliga och kommunala delarna av högskolan. Jag ser det också som angeläget att motionsidrott för berörda studerande successivt utvecklas. I båda de nu nämnda avseendena förutsätter jag att berörda myndigheter tar de initiativ som behövs.

Tillsynsmyndighet

Det centrala myndighetsansvaret för skolhälsovården, studerandehälsovården och motionsidrotten är i dag splittrat på skolöverstyrelsen (SÖ) och socialstyrelsen. Riksidrottsförbundet har petitaansvar för motionsidrotten.

Jag föreslår nu i enlighet med utredningens förslag att UHÄ blir central myndighet för den samlade hälsovårdande verksamheten och således tar över de uppgifter som i dag ligger på socialstyrelsen och SÖ. Mot bakgrund av socialstyrelsens övergripande ansvar för all hälso- och sjukvård bör styrelsen även i fortsättningen ha en möjlighet att påverka innehållet i och utformningen av hälsovården för de studerande. UHÄ bör därför samråda med socialstyrelsen när det gäller planering m. m. Jag utgår också ifrån att SÖ ställer sin kompetens till förfogande och i mån av behov biträder UHÄ i frågor som rör studerandehälsovården inom den kommunala delen av högskolan.

Riksidrottsförbundet har ett övergripande ansvar för all inom förbundet organiserad idrott, bl. a. studerandeidrotten. Förbundet bör också i fortsättningen kunna påverka omfattningen och inriktningen av motionsidrotten för de studerande. Jag föreslår därför ingen ändring av nuvarande ordning.

*2.1.4. Finansiering***DEPARTEMENTSFÖRSLAGET**

Ett nytt reservationsanslag för studerandehälsovård bör inrättas under utbildningsdepartementets huvudtitel, littera G. Studiestöd m. m. Anslaget

ersätter det nuvarande anslaget Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande. Till anslaget förs även medel från anslaget Bidrag till sjukförsäkringen under socialdepartementets huvudtitel.

Ur anslaget skall medel utgå för studerandehälsovård på samtliga berörda orter. Medlen fördelas på berörda högskoleenheter i huvudsak med hänsyn till antalet studerande på resp. ort. Anslag till motionsidrott för studerande utgår liksom i dag ur anslaget Stöd till idrotten under jordbruksdepartementets huvudtitel.

Utredningens förslag

Överensstämmer med departementsförslaget i de delar som rör hälsovård. Utredningen har härutöver föreslagit att anslaget skall omfatta även medel för motionsidrott.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har inga invändningar mot utredningens förslag.

Skäl för departementsförslaget och vissa kommentarer till detta

De statliga bidragen till studerandehälsovården och motionsidrotten är i dag splittrade på flera anslag och huvudtitlar. Ersättning för läkarvård utgår ur anslaget Bidrag till sjukförsäkringen under socialdepartementets huvudtitel. Vidare utgår medel ur anslaget Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande och ur vissa högskoleanslag under utbildningsdepartementets huvudtitel. Slutligen utgår medel till motionsidrotten ur anslaget Stöd till idrotten under jordbruksdepartementets huvudtitel.

Sammanlagt utgick budgetåret 1980/81 ca 8,5 milj. kr. i statliga anslag till studerandehälsovården och motionsidrotten. Härtill kom de studerandes egna bidrag som uppgick till ca 6 milj. kr. och bidrag från kommuner och landstingskommuner på ca 1,1 milj. kr.

Anslagens fördelning på de olika berörda orterna finns redovisade i utredningens betänkande (se bil. 1 s. 32).

Verksamheten har olika omfattning på olika orter. På några orter saknas studerandehälsovård helt. Utredningen räknar med att ca 16 000 studerande inom den statliga delen av högskolan står utanför hälsovårdsorganisationen. Enligt mina förslag bör flertalet av dessa studerande nu via sina studerandekårer få del av verksamheten.

I likhet med utredningen förutsätter jag att de studerande även i fortsättningen skall bidra till verksamheten och vill här erinra om vad jag nyss har anfört om studerandehälsovårdens omfattning. Vidare utgår jag ifrån att landstingskommunerna och kommunerna skall ha samma intresse som hittills av att bidra till verksamheten.

När jag nu föreslår en ändrad inriktning för studerandehälsovården är det naturligt att också föreslå att bidragen till verksamheten samlas under ett anslag. Formerna för att finansiera verksamheten bör bidra till att utveckla hälsovården i överensstämmelse med de uppställda målen. Så är i dag inte fallet med ersättningen från försäkringskassan. Ersättningen står nämligen i direkt proportion till omfattningen av de sjukvårdande insatserna.

Det nya anslaget för studerandehälsovård bör inte inrättas förrän de föreslagna förändringarna beträffande inriktning och organisation är genomförda. Jag återkommer till den frågan i samband med att jag behandlar genomförandet av mina förslag.

I samband med överförandet av medel från Bidrag till sjukförsäkringen bör möjligheterna för de av studerandeorganisationerna drivna läkarmottagningarna att erhålla ersättning från försäkringskassan enligt bestämmelserna om annan läkarvård i läkarvårdstaxan (1974: 699) upphöra.

Det nya anslaget bör disponeras av UHÄ och fördelas på de berörda högskoleenheterna. Fördelningen bör göras med huvudsaklig hänsyn till antalet studerande på varje ort. I ett inledningsskede är det emellertid nödvändigt att också ta hänsyn till nuvarande utbyggnadsgrad och olika förhållanden i övrigt.

2.1.5. Genomförande

DEPARTEMENTSFÖRSLAGET

Statsbidrag enligt den nya ordningen bör första gången utgå budgetåret 1985/86. UHÄ skall vara central myndighet för studerandehälsovården fr. o. m den 1 juli 1984.

Utredningens förslag

Utredningen har föreslagit att de studiesociala nämnderna inrättas den 1 juli 1983 och att UHÄ blir tillsynsmyndighet vid samma tidpunkt.

Remissinstanserna

Inga invändningar anförs mot utredningens förslag.

Skäl för departementsförslaget och vissa kommentarer till detta

Mina här framlagda förslag om nytt statsbidragssystem för studerandehälsovården bör kunna genomföras så att den nya ordningen fungerar från budgetåret 1985/86. När det gäller den ändrade inriktningen på verksamheten kan det bli nödvändigt med en något längre övergångstid. Det kommer säkert också att ta en viss tid att få till stånd verksamhet på de orter där sådan saknas i dag. Jag räknar emellertid med att de övergångsproblem

som kan komma att uppstå skall gå att lösa inom ramen för de närmare bestämmelser för verksamheten, som jag senare avser att föreslå regering-
en att utfärda.

2.2 Gymnasieelevernas resor

Bakgrund och allmän motivering

Studiehjälpssystemet infördes efter riksdagsbeslut år 1964. Inom ramen för systemet utgår bl. a. kostnadsersättning i form av resetillägg till elever i gymnasial utbildning som gör dagliga resor mellan hemmet och skolan. Ersättningen har formen av ett tillägg till studiebidraget och utgår enligt särskilda regler som bl. a. innehåller krav på resväg av viss längd. Bidraget motiverades i betänkandet (SOU 1963:48) Bättre studiehjälp bl. a. med behovet av att främja mer likvärdiga utbildningsmöjligheter för ungdom i glesbygd och mindre tätorter. Resetilläggen är maximerade och administreras av skolförvaltningarna, som rekviderar ersättning för utgivna be-
lopp från centrala studiestödsnämnden (CSN). CSN utfärdar också föreskrifter om hur bestämmelserna om resetillägg i studiestödslagen (1973:349) och studiestödsförordningen (1973:418) bör tillämpas. Tillägg betalas ut till eleven (eller målsman) som själv planerar sitt resande, löser biljett osv. Trafikplanering speciellt inriktad på att tillgodose elevernas behov av resemöjligheter förutsätts inte i systemet. Detta torde vara en bidragande orsak till att den kollektivtrafikservice eleverna kan utnyttja varierar högst avsevärt.

Andelen elever med resetillägg är ca hälften av samtliga studiehjälp-
berättigade elever. Detta innebär att omkring 146 000 elever kan beräknas få resetillägg under läsåret 1983/84.

Genom tillkomsten av länshuvudmän enligt lagen (1978:438) om huvudmannaskap för viss kollektivtrafik har förutsättningarna för planering av elevernas resor till och från skolan förändrats. I några län har detta medfört att huvudmän och skolförvaltningar har tagit på sig ett ansvar för att planera och anordna reseservice. De bestämmelser som i dag reglerar resetilläggen är emellertid inte anpassade till ett sådant system. I dessa län har därför ett byråkratiskt system byggts upp bl. a. för att via fullmakt från bidragsmottagarna föra över resetilläggen till länshuvudmannen. Från elevernas synpunkt har fördelarna varit betydande: de slipper göra kontantutlägg för biljettinköp, får färdbevis som är giltiga under hela skolarbetet, osv.

Förslag om förändring av den ekonomiska ersättningen för elevernas reskostnader har framförts i en rad olika sammanhang. Studiestödsutredningen skisserade i betänkandet (SOU 1977:31) Studiestöd Alternativa utvecklingslinjer ett förslag om överförande av ansvaret för elevresorna till kommunerna. Flertalet remissinstanser uttalade sig positivt om detta förslag, men bl. a. Svenska kommunförbundet framhöll att kommunerna vid ett överförande måste kompenseras för de ökade kostnaderna. Utredning-

en utvecklade sitt förslag i promemorian (Ds U 1978: 15) Gymnasieskoleelevernas resor och inackordering.

CSN framförde förslag om förändringar av resetilläggen bl. a. i sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80. Nämnden föreslog då bl. a. att eleverna i stället för schabloniserad ersättning, skulle få ersättning för sina faktiska resekostnader.

Kommun- och landstingsförbunden framlade den 27 maj 1982 i en gemensam skrivelse till utbildningsdepartementet förslag om förändringar av stadganden i studiestödsförordningen (1973: 418), som reglerar resetilläggen.

Utgångspunkten för de förslag till förändringar som framförts från olika håll har varit att de nu gällande reglerna skapat administrativa problem och varit svåra att tillämpa.

Mot denna bakgrund är jag nu beredd att föreslå ett förändrat system för ekonomisk ersättning för gymnasieskoleelevernas resor. En utgångspunkt för förslaget är att kostnadsfördelningen mellan staten och kommunsektorn skall förbli oförändrad. En annan utgångspunkt är att elevernas rese-möjligheter inte får försämrats.

DEPARTEMENTSFÖRSLAGET

De medel som i 1983 års budgetproposition beräknats för resetillägg under anslaget Studiehjälp m. m. omvandlas till ett riktat statsbidrag till länshuvudmännen.

CSN fördelar dessa medel – med undantag av vad som beräknas åtgå i ersättning för resekostnader till svenska elever som studerar i utlandet – till länshuvudmännen, som lämnar nämnden nödvändigt underlag för denna fördelning. Framställning om medel för kommande budgetårs statsbidrag görs av CSN. En årlig kostnadsprövning bör liksom hittills ske.

För att få tillgång till statsbidraget åtar sig länshuvudmännen att ansvara för de dagliga resorna till och från skolan för de studiehjälpsberättigade elever som har sin skolgång förlagd till resp. huvudmans område.

Ersättning för resekostnader till gymnasieelever som är svenska medborgare och studerar utomlands skall även fortsättningsvis kunna utgå enligt särskilda regler som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Dessa ärenden bör även fortsättningsvis handläggas hos CSN. Medel för denna verksamhet ingår för budgetåret 1983/84 i den summa som beräknats för resetillägg i 1983 års budgetproposition.

Skäl för departementsförslaget och vissa kommentarer till detta

Fr. o. m. den 1 juli 1983 kommer länshuvudmän för den lokala och regionala kollektivtrafiken att finnas i samtliga län. Kommunerna och landstingskommunen i resp. län svarar för länshuvudmännens verksamhet som kan drivas som kommunalförbund eller i form av aktiebolag där

samtliga aktier ägs av landstingskommunen och kommunerna. Länsbolagens tillkomst förbättrar förutsättningarna för att planera och genomföra kollektivtrafik så att den tillgodoser elevernas behov av goda kollektivtrafikförbindelser mellan hemmet och skolan. Vidare kommer ett överförande att innebära betydande administrativa vinster för såväl CSN som för länsbolagen. Utformningen av detaljregler kan genom förslaget föras ned på regional nivå och alltså ske utifrån god kännedom om lokala förhållanden. För elevernas del kommer den föreslagna ordningen bl. a. att innebära att de i de allra flesta fall slipper göra kontantutlägg vid biljettinköp. Genom att trafiken i större utsträckning kan planeras utifrån elevernas resebehov kan t. ex. kortare restider uppnås. Det kan också förutsättas att färre elever kommer att tvingas bo inackorderade på skolorten.

Fördelningen av det riktade statsbidraget bör göras med utgångspunkt i vad som utgått i resetillägg inom resp. huvudmans område under budgetåret 1981/82. Jag förutsätter att fördelningen för budgetåret 1983/84 görs på ett sådant sätt, att det inte inom någon huvudmans område utgår mindre statligt stöd till gymnasieelevernas resor än vad som skulle ha varit fallet vid ett bibehållande av det nuvarande systemet. CSN kan vid fördelningen ta hänsyn till t. ex. de senaste årens taxe- och elevutveckling och efter inhämtande av synpunkter från landstings- och kommunförbunden göra önskvärda justeringar. Fördelningen av medel för kommande budgetår kan göras på grundval av erfarenheter från budgetåret 1983/84.

Enligt vad jag erfarit är läns huvudmännen beredda att åta sig de uppgifter ett ansvar för elevresorna innebär. Under beredningen av detta ärende har överläggningar med företrädare för Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet ägt rum. Jag har också övervägt frågan i samråd med chefen för civildepartementet. I den förordning jag avser att föreslå regeringen att utfärda kommer de närmare villkoren för statsbidraget att regleras.

Jag är medveten om att det inte kommer att vara möjligt för läns huvudmännen att erbjuda samtliga elever kollektivtrafikservice. Huvudmannen bör därför få avgöra om en elevs resor skall göras med kollektivtrafik som huvudmannen svarar för, med annan kollektivtrafik eller, om möjligheter att resa kollektivt saknas, på annat sätt. Elever som åsamkas kostnader för sina resor till och från skolan, skall ersättas för detta av huvudmannen. En riktpunkt för ersättningens storlek kan vara kostnaden för resa av motsvarande längd enligt statens järnvägars månadskortstaxa för andra klass. Läns huvudmannens beslut skall inte kunna överklagas.

Läns huvudmannens ansvar för elevresorna skall omfatta samtliga studiehjälpsberättigade elever som studerar vid läroanstalter i länet och som har en färdväg till skolan som uppgår till minst sex kilometer. I den mån resor till och från skolan går över länsgräns bör huvudmännen sins emellan lösa eventuella problem. Den läns huvudman inom vars område skolan är belägen är ansvarig för att resebehovet tillgodoses.

Studiehjälpsberättigade elever som bor och studerar utomlands är ofta inte folkbokförda och saknar alltså hemortskommun i Sverige. Det är därför lämpligt att handläggningen av ärenden som rör dessa elever även försettvis sköts centralt av CSN.

2.3 Tillfälligt förhöjd premie vid förtida återbetalning av studiemedel

Bakgrund och allmän motivering

I årets budgetproposition har jag anmält att jag övervägde att senare framlägga förslag om en tillfälligt förhöjd rabatt till dem som i förtid återbetalar studiemedel. Jag är nu beredd att framlägga förslag i denna fråga.

Reglerna för återbetalning av studiemedel har alltsedan systemets införande i mitten av 1960-talet haft en utformning som avviker från vad som gäller för andra creditsystem. Vissa tekniska förändringar har gjorts under årens lopp, men huvuddragen har behållits:

- återbetalningsskyldigheten är villkorlig och beroende av individens ekonomiska situation under vart och ett av de kalenderår som återbetalningstiden omfattar.
- kvarvarande återbetalningsskyldighet upphör i princip om den återbetalningsskyldige avlider eller när han/hon har fyllt 65 år.
- det belopp som skall återbetalas är räntefritt, men i gengäld förhöjs beloppet varje år enligt särskilda regler; dessa regler innebär numera att förhöjningen sker med ett regleringstal som motsvarar förändringen i konsumentprisindex men som inte får överstiga ett garantital som f. n. är 1,042.
- de årliga återbetalningarna (benämnda avgifter) ökar i takt med regleringstalet och är därför relativt jämnt fördelade över hela återbetalningstiden.

Studiemedelssystemet är utformat på sitt speciella sätt för att det skall samverka med de mål som gäller utbildningspolitiken i stort. Studiemedlen skall dels göra det möjligt för alla att, oavsett föräldrarnas ekonomiska situation, bedriva studier, dels erbjuda trygga villkor för återbetalningen. Återbetalningsreglerna medför – utöver de försäkringsliknande villkoren för när återbetalningsskyldighet föreligger under ett enskilt år – att bördan relativt sett och i förhållande till ett konventionellt banklån blir liten i början av återbetalningsperioden för att successivt öka i löpande penningvärde. Denna profil överensstämmer i normalfallet med individens inkomstutveckling efter studiernas slut.

Även om man bortser från den viktiga förmån som det innebär att ha en fastställd rätt till uppskov med och avskrivning av återbetalningsskyldigheten, så är återbetalningsvillkoren för studiemedel även i övrigt gynnsamma. Detta hänger samman dels med hur återbetalningarna är periodiserade

över tiden, dels med sättet att beräkna det regleringstal varmed återbetalningsbeloppet och de årliga återbetalningarna förhöjs.

Återbetalningstiden för studiemedel är lång. I normalfallet avslutas den då den återbetalningsskyldige fyller 50 år, men den kan komma att utsträckas till dess han/hon fyller 65 år. Den kan alltså omfatta 20–30 år eller ibland i praktiken ännu längre tid.

I samma mån som återbetalningsreglerna är gynnsamma för de återbetalningsskyldiga, är de oförmånliga för staten, som tillhandahåller krediten. Det är därför av intresse för staten att återbetalningarna kan göras i snabbare takt än vad reglerna kräver. Redan nu finns i reglerna bestämmelser som innebär att man får en viss premie om man gör frivilliga återbetalningar i förtid. Premien innebär i korthet, att det i förtid inbetalda beloppet förhöjs med en tiondels procent för vart och ett av de år som återstår till och med det år då den återbetalningsskyldige fyller 65 år, dock högst med tre och en halv procent.

DEPARTEMENTSFÖRSLAGET

Studiestödslagen (1973: 349) förses med ett tillägg, vari regeringen be- myndigas att för viss angiven tidsperiod tillämpa förmånligare regler vid förtida återbetalning av studiemedel än vad som nu gäller enligt 8 kap. 57 §.

Skäl för departementsförslaget och vissa kommentarer till detta

Från statens sida finns ett intresse – inte minst i rådande statsfinansiella läge – av att tillfälligt ytterligare stimulera en tidigareläggning av återbetalningarna av studiemedel. Under förutsättning av att studiestödslagen ändras på nyss angivet sätt avser jag därför att föreslå regeringen att utfärda bestämmelser som innebär, att den som under perioden den 1 juli – den 31 december 1983 frivilligt och i förtid återbetalar studiemedel får en förmånligare premie än f. n. Bestämmelserna bör gälla endast den för vilken studiemedelsavgift har fastställts och som fr. o. m. år 1984 har minst fem år kvar av återbetalningstiden. Den förmånligaste premien bör självfallet utgå vid inbetalningar som avser såväl hela som del av den kvarstående återbetalningsskyldigheten.

Innebörden i bestämmelserna bör vara, att de berörda återbetalningsskyldiga erhåller en högre premie vid frivillig – förtida återbetalning än vad som följer av bestämmelserna i 8 kap. 57 §, studiestödslagen. Premien bör vara följande.

För den som 1984-01-01 har	blir premien vid frivillig återbetalning av studiemedel
5 återbetalningsår	5 %
6 " "	6 %
7 " "	7 %
8 " "	8 %
9 " "	9 %
10 " "	10 %
11 " "	11 %
12 " "	12 %
13 " "	13 %
14 " "	14 %
15 " "	15 %
16 " "	16 %
17 " "	17 %
18 " "	18 %
19 " "	19 %
20 eller flera återbetalningsår	20 %

Med återbetalningsår förstås i detta sammanhang varje år som studiemedelsavgift kan beräknas bli debiterad med utgångspunkt dels i den vid ingången av år 1983 kvarvarande återbetalningsskyldigheten, dels i årsbeloppet för 1983 enligt 8 kap. 22 § studiestödslagen.

Som framgår av vad jag nyss har anført innebär mitt förslag att en ganska betydande premie kommer att utgå i många situationer, och med inte mindre än 20 % för den som har minst 20 återbetalningsår kvar. Detta kan förefalla stötande eftersom det endast är de, som kan skaffa fram ett visst kapital, som kan tillgodogöra sig premien och eftersom premien i kronor räknat blir störst för dem som kan göra de största frivilliga återbetalningarna.

Jag vill emellertid i detta sammanhang återigen framhålla, att reglerna för återbetalning av studiemedel är sådana att de normalt medför stora subventioner för dem som utnyttjar hela den långa återbetalningstid som reglerna medger. Det är givetvis omöjligt att för de långa perioder det här gäller göra några säkra bedömningar av hur alla i sammanhanget relevanta faktorer kommer att utvecklas. Men om penningvärdet förändras på samma sätt som under de senaste åren och om regleringstalet för beräkningen av den årliga återbetalningsskyldigheten fortfar att innebära en uppräknings med 4,2 %, så blir vinsten stor för dem som har lång återstående återbetalningstid. Mitt förslag om tillfälligt höjda premier vid frivillig återbetalning innebär i det perspektivet endast ett erbjudande om att tillgodogöra sig denna vinst omedelbart.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom utbildningsdepartementet upprättats ett förslag till ändringar i 1 kap. 2 §, 3 kap. 3 och 9 §§ samt 8 kap. 57, 69 och 85 §§ studiestödslagen (1973:349).

4 Anslagsfrågor

Jag övergår nu till att ta upp vissa anslagsfrågor för budgetåret 1983/84.

Anslaget Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande togs, i avvaktan på särskild proposition, i 1983 års budgetproposition upp med ett preliminärt beräknat belopp om 5 720 000 kr. Denna summa inkluderade en överföring från socialdepartementets huvudtitel anslaget Bidrag till sjukförsäkringen om 2 500 000 kr.

De förslag jag nu har lagt fram förutsätter ingen anslagsomläggning förrän budgetåret 1985/86. I avvaktan härpå föreslår jag att stödet till de studerandes hälso- och sjukvård för budgetåret 1983/84 utgår efter samma principer som hittills.

Socialstyrelsen har i sin anslagsframställning för budgetåret 1983/84 föreslagit en uppräknig av bidraget till 25 kr. per studerande upp till ett antal av 10 000 och med 17 kr. per studerande därutöver. Det statsbidragsgrundande antalet studerande beräknas uppgå till ca 155 000. Jag tillstyrker socialstyrelsens förslag till bidragsbelopp och har beräknat de ökade kostnaderna till 220 000 kr.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att

1. anta förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349),
2. besluta att till *Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande* för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 3 220 000 kr.,

dels att godkänna vad jag har föreslagit

3. beträffande studerandehälsovårdens inriktning och organisation,
4. om resetillägg för gymnasieelever,
5. om tillfällig premie vid förtida återbetalning av studiemedel.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

*Bilaga I***UTDRAG UR BETÄNKANDET (Ds U 1982: 12) HÄLSOVÅRD FÖR HÖGSKOLESTUDERANDE**

Utredningen inleder med en kort punktvis sammanfattning av sina överväganden och förslag:

- Vi har vid utformningen av våra överväganden och förslag betraktat motionsidrott för studerande som en del av deras hälsovård.
- Vi menar att det även i framtiden finns skäl att anordna hälsovård inklusive motionsidrott för studerande i särskilda former.
- Vi föreslår att verksamheten byggs ut till att omfatta alla högskolestuderande på samtliga studieorter.
- Vi föreslår en hälsovård för de studerande, som tar sin utgångspunkt i ett offensivt synsätt och som inriktas på i första hand förebyggande åtgärder.
- Vi betonar i våra förslag verksamhetens behov av samverkan med övrigt hälsovårdsarbete. Även behovet att bättre samordna olika insatser inom studerandehälsovårdens egen ram tillgodoses genom våra förslag.
- Vi föreslår en organisation av verksamheten som tar hänsyn till skiftande lokala förutsättningar.
- Vi föreslår att frågor om basorganisation, personalsammansättning m. m. avgörs lokalt.
- Vi föreslår att de studerande tillförsäkras ett avgörande inflytande över verksamheten.
- Vi föreslår – vad gäller statlig högskoleutbildning – ett statligt huvudmannaskap för de studerandes hälsovård inklusive motionsidrott. Vi föreslår därför att en särskild studiesocial nämnd inrättas på varje ort där det finns en eller flera statliga högskoleenheter.
- Vi föreslår att den studiesociala nämnden får möjlighet att överlåta på annan att ansvara för driften av verksamheten, vad gäller både hälsovård och motionsidrott. Huvudmannaskap och driftansvar behöver således inte sammanfalla.
- Vi föreslår – med få undantag – inga förändringar vad gäller skolhälsovården för de studerande inom kommunal högskoleutbildning.
- Vi föreslår att formerna för statens bidrag till finansiering av den samlade verksamheten inom den statliga delen av högskolan reformeras.
- Vi föreslår att UHÄ får det samlade myndighetsansvaret för all hälsovård inklusive motionsidrott inom högskolan, dvs. såväl statlig som kommunal högskoleutbildning.

I det följande återges utdrag ur utredningens sammanfattning:

Studerandehälsovårdens framtida organisation

— — —

Utvecklingen under de senaste femton åren har medfört förändrade och nya förutsättningar för studerandehälsovårdens organisation. Då nuvarande studerandehälsovårdsorganisation tog form var det eftergymnasiala utbildningssystemet annorlunda organiserat jämfört med i dag. Antalet deltidsstuderande, antalet studerande på enbart kvällstid och åldersfördelningen bland de studerande har under sjuttioalet förändrats på ett märkbart sätt. Samtidigt har samhället utanför högskolan på skilda vägar fått större insyn i och inflytande över planeringen och ledningen av högskolans samlade verksamhet.

— — —

Vi har starkt betonat behovet av olika praktiska organisatoriska lösningar med hänsyn till de från studieort till studieort skiftande förutsättningarna. Parallellt härmed har vi emellertid också strukit under det angelägna i en viss enhetlighet vad gäller i första hand verksamhetens inriktning och omfattning. Det gäller alltså att mot den bakgrunden finna en lösning som kan främja båda dessa önskemål. Rent principiellt kan vi tänka oss en lösning med olika huvudmän på olika orter. På så sätt skulle ansvaret för de studerandes hälsovård delas upp. Vi tror emellertid inte att en sådan lösning på sikt främjar utvecklingen av en för de studerande — oavsett studieort och val av utbildning — likvärdig studerandehälsovård. Det yttersta ansvaret för utvecklingen av studerandehälsovården bör enligt vår mening hållas samman och inte delas mellan flera olika huvudmän.

Vi vill alltså få till stånd ett samlat och gemensamt yttersta ansvar för studerandehälsovården parat med en organisation som främjar samverkan med övrigt hälsovårdsarbete och som dessutom underlättar samordningen med övriga studiesociala insatser. Ett sådant synsätt får emellertid inte lägga hinder i vägen för skilda organisatoriska lösningar. Vi vill mot den bakgrunden föreslå att huvudmannen för den framtida studerandehälsovården ges reella möjligheter att själv, utifrån lokala förutsättningar, avgöra vem som skall vara den som driver verksamheten. Huvudmannaskap och vårdgivaransvar behöver på så sätt inte sammanfalla. Om huvudmannen inte själv väljer att driva verksamheten ankommer det på huvudmannen att träffa avtal härom med lämplig vårdgivare.

— — —

I stället för att föreslå en särorganisation bedriven i privaträttsliga former vill vi alltså knyta huvudmannaskapet antingen till högskolan eller till de studerande själva. Enligt vår uppfattning finns skäl som talar för båda lösningarna. I våra överväganden har vi kommit fram till att den bästa lösningen är att låta de studerande få ett avgörande inflytande över verksamheten inom ramen för ett statligt huvudmannaskap. Våra skäl härför är följande.

På samma sätt som inom skolhälsovården bör utbildningshuvudmannen ha ett yttersta ansvar för även detta slag av studiesociala frågor. Hälsovården för studerande inom kommunal högskoleutbildning samt för studerande inom den statliga högskolan på vissa lärarutbildningar och sjöbefälsutbildningar fungerar redan enligt denna modell. En framtida intensifierad samverkan med företagshälsovården vid högskoleenheterna underlättas av att dessa får ett ansvar för såväl företagshälsovård som studerandehälsovård. Även samordningen med andra pedagogiska, studie- och yrkesvägledande samt övriga av högskolan redan handhavda studiesociala frågor underlättas om högskolan på det sätt vi föreslår får ett utökat ansvar.

— — —
I valet att lägga det föreslagna statliga huvudmannskapet på regional eller på lokal nivå förordar vi det senare alternativet. Det är i första hand på enhetsnivån som kunskaperna om de studerandes hälsoförhållanden m. m. står att finna och bäst kan tas tillvara i det vardagliga arbetet.

Högskolestyrelsens mångsidiga sammansättning gör det naturligt att den får bära det yttersta ansvaret också för studerandehälsovården. Synen på studerandehälsovården — som ett slags företagshälsovård för de studerande — måste emellertid enligt vår mening komma till uttryck i fråga om den direkta ledningen och planeringen av verksamheten. I analogi med vad som gäller inom företagshälsovården bör de studerande ges ett *avgörande* inflytande över verksamheten. Med hänsyn till den utveckling vi förespråkar för studerandehälsovården måste samtidigt också andra intressenter ges ett inflytande.

Vi föreslår att en särskild studiesocial nämnd inrättas på varje ort där det finns en eller flera statliga högskoleenheter. Nämndens uppgift blir att vara ledningsorgan för studerandehälsovård och motionsidrott för de studerande inom nämndens verksamhetsområde. Vi är medvetna om att förslaget ytligt sett skulle kunna kritiserats för att vi därmed skulle skapa ytterligare ett organ inom högskolan. Inrättandet av de nya studiesociala nämnderna behöver emellertid i sig inte innebära att något ytterligare organ skapas, eftersom möjlighet härigenom ges att samtidigt avskaffa de i dag förekommande privaträttsligt reglerade kårortsnämnderna.

Vi föreslår att de studerande ges majoritet i denna särskilda statliga nämnd. I nämnden bör vidare finnas företrädare för verksamheten inom högskolan, landstingskommun, primärkommun, stiftelsen Statshälsan, studiemedelsnämnden, hälsovården för studerande inom kommunal högskoleutbildning, Riksidrottsförbundet och för de anställda hos nämnden. Nämndens sammanfattning bör avgöras lokalt och anpassas till de rådande förhållandena på respektive studieort. Vi föreslår att i 16 kap. högskoleförordningen tas in bestämmelser om studiesociala nämnder.

Våra förslag bygger på den grundläggande tanken att varje studiesocial nämnds verksamhetsområde i princip skall omfatta en högskoleenhet. I Stockholm och i Göteborg finns emellertid mer än en högskoleenhet.

Samtidigt bör emellertid enligt vår uppfattning den studiesociala verksamheten hållas ihop på respektive ort. Det blir därför nödvändigt att där knyta nämnden till en av högskolenheterna.

I främst Uppsala och Umeå finns – utöver studerande vid respektive universitet – även studerande vid Sveriges lantbruksuniversitet. Detta universitet hör till jordbruksdepartementets verksamhetsområde. De studerande där jämte de studerande vid lantbruksuniversitetets institutioner i Alnarp omfattas i dag av bestämmelserna om studerandehälsovård. Vi utgår ifrån att studerande vid lantbruksuniversitetet även i framtiden skall omfattas av såväl studerandehälsovård som motionsidrott. Det bör enligt vår mening därför ankomma på universiteten i Uppsala och Umeå att när de utser ledamöterna i respektive studiesociala nämnd ta tillräcklig hänsyn till de studerandes vid lantbruksuniversitetet intressen.

För att ytterligare stärka de studerandes inflytande över hälsovårdsarbetet vid högskolan samt för att främja samverkan mellan studerandehälsovård och företagshälsovård föreslår vi också att man nu förverkligar UHÅ:s förslag att regeringen vidtar erforderliga åtgärder för en förändring av arbetsmiljölagen så att de studerande bl. a. ges fullvärdig representation i berörda skyddskommittéer.

Vi har föreslagit att studerandehälsovården befrias från merparten av sina i dag förekommande direkt sjukvårdande uppgifter, och att högskolan blir huvudman för verksamheten. Detta talar enligt vår mening sammantaget för att det centrala myndighetsansvaret för den i särskilda former anordnade hälsovården för de studerande inom den statliga högskoleutbildningen överförs från socialstyrelsen till UHÅ. Den direkta tillsynen över personalen inom hälso- och sjukvårdande verksamhet enligt tillsynslagen (1980: 11) ligger av naturliga skäl kvar hos socialstyrelsen.

Sammanlagt ungefär 15 000 *studerande inom den kommunala högskoleutbildningen* får i dag sin hälsovård tillgodosedd genom skolhälsovårdens försorg. Vi ser inga skäl att föreslå någon ändring beträffande organisationen av hälsovården för de studerande inom denna del av högskolan. Däremot menar vi att möjligheter till samverkan mellan denna hälsovård och den för de studerande inom statlig högskoleutbildning bör tas tillvara bättre än f. n. En sådan samverkan kan i hög grad gälla frågor i anslutning till epidemiologiska och socialmedicinska studier inom respektive studerandepopulation. Utbildningshuvudmännen bör vidare på olika sätt försöka medverka till att de studerande ökar sitt inflytande över denna del av skolhälsovårdens utformning.

Skolöverstyrelsen är i dag tillsynsmyndighet för hälsovården bland de studerande inom den kommunala högskoleutbildningen. Regeringen har i proposition 1981/82: 89 om kommunal högskoleutbildning m. m. föreslagit att det centrala myndighetsansvaret för all högskoleutbildning skall – med undantag för vissa speciella frågor under en övergångsperiod – åvila UHÅ oavsett huvudmannaskap. Riksdagen har beslutat i överensstämmelse med

regeringens förslag. Vi menar att UHÄ bör ha det centrala myndighetsansvaret också för hälsovården för de studerande inom kommunal högskoleutbildning.

Motionsidrott för studerande i framtiden

— — —

Vi föreslår ett särskilt statligt stöd till motionsidrotten för de studerande. Detta skall emellertid inte uppfattas som om vi avvisar tanken på att stora delar av de studerandes motionsbehov skulle kunna tillgodoses inom ramen för den verksamhet som olika organisationer och föreningar bedriver på studieorterna. Det är på allmänna grunder givetvis viktigt att motionsidrotten för de studerande inte isoleras från motsvarande verksamhet bland befolkningen i övrigt. En stor koncentration av studerande till ett begränsat antal orter kan emellertid skapa problem när man skall förverkliga en sådan grundsyn. Särskilda insatser för de studerande är därför motiverade. Vidare lever många studerande i en så speciell situation att det motiverar särskilda lösningar. Detta är — sedan riksdagens beslut år 1967 — den principiella grund som nuvarande ordning vilar på. Vi har alltså inte funnit anledning att inta någon annan ståndpunkt. Vi vill emellertid betona, att det är viktigt att särskilda insatser för de studerande inom motionsområdet utformas så att de utgör ett komplement till övrig motionsverksamhet på studieorten.

Behovet av ett övergripande och gemensamt synsätt i fråga om hälso- och sjukvård samt motionsidrott för de studerande bör enligt vår uppfattning också ta sig uttryck i en samlad organisation på varje ort. I princip är det fråga om att i praktiken nu förverkliga riksdagens beslut från år 1967 vad gäller verksamhetens organisation. Den av oss föreslagna studiesociala nämnden bör därför svara för såväl de studerandes hälsovård som deras motionsidrott. Idrottsföreningarna bör emellertid som hittills kunna spela en stor roll när motionsidrotten utformas. På motsvarande sätt som vi föreslagit att nämnden kan överlåta driftansvaret för hälsovården på annan vårdgivare, menar vi därför att den skall kunna teckna avtal med lämplig idrottsförening, i praktiken främst studerandeidrottsförening, om att genomföra motionsverksamheten. Vi utesluter härmed inte möjligheten av att nämnden själv väljer att också svara för driften av verksamheten.

Det statliga stödet till motionsidrotten för studerande kommer i dag inte alla studieorter till del. Enligt vår mening bör en första åtgärd bli — liksom vad gäller motsvarande stöd till studerandehälsovården — att statens ekonomiska bidrag till verksamheten byggs ut till att omfatta samtliga studieorter med statlig högskoleutbildning.

Vi menar att statens bidrag till de verksamhetsgrenar som vårt utredningsområde omfattar — hälso- och sjukvård samt motionsidrott — nu måste ses i ett sammanhang. Vi vill erinra om att bidraget till motionsverksamheten tidigare inom regeringskansliet låg inom utbildningsdepartemen-

tets område. En gemensam planerings- och ledningsorganisation för de olika verksamhetsgrenarna lägger enligt vår mening grunden för en sådan samlad syn också i fråga om formerna för att finansiera verksamheten. Det kan inte vara rimligt att i framtiden de studiesociala nämnderna försörjs via åtminstone fem statliga anslag för vilka tre olika statsdepartement svarar. Vi föreslår att statens bidrag för såväl motionsidrotten som studerandehälsövärderna i övrigt ställs till förfogande för var och en av de studiesociala nämnderna via ett gemensamt anslag. Vår avsikt härmed är inte att åstadkomma någon omfördelning av medel mellan motionsidrott och hälsovård utan endast att skapa anslagstekniska förutsättningar för en mer ändamålsenlig hantering av de statliga medlen. För att markera den här aktuella motionsidrottens samhörighet med idrotten i allmänhet menar vi att UHÄ skall avge anslagsframställning, i berörda delar dock efter hörande av Riksidrottsförbundet. Det blir med vårt förslag en uppgift för var och en av de studiesociala nämnderna att fördela resurser till motionsidrotten. Med hänsyn till motionsidrottens stora betydelse för den samlade verksamheten måste nämnderna få en sammansättning som motsvarar också motionsidrottens krav på inflytande över verksamheten. Detta är också viktigt för att verksamheten inte isoleras från motionsidrotten bland befolkningen i övrigt. Vi föreslår därför att det i varje nämnd – vid sidan av de studerande själva – bör finnas ytterligare en företrädare för idrotten. Riksidrottsförbundets distriktsorganisation utgör enligt vår uppfattning den mest lämpliga organisationen för att nominera idrottens företrädare i nämnden.

Vad gäller hälso- och sjukvård för studerande inom *kommunal högskoleutbildning* har vi inte föreslagit någon ändring av huvudmannaskapet. Utbildningshuvudmannen blir även i fortsättningen huvudman för denna verksamhet. I flera av de utbildningar som i dag utgör den kommunala högskoleutbildningen fanns tidigare – innan de blev högskoleutbildningar – inslag av motionsverksamhet. Det finns enligt vår mening inga skäl till att de studerande inom den kommunala högskoleutbildningen i framtiden skall ha sämre möjligheter till motionsidrott än sina kamrater i statliga utbildningar. Detta är i första hand en fråga för de nuvarande och framtida huvudmännen, landstingen och de berörda primärkommunerna. Liksom för de studerande inom statlig högskoleutbildning bör strävan här vara att i ökad utsträckning försöka lägga ett samlat synsätt på motionsidrotten och hälsovården. Enligt vår mening bör man lokalt försöka finna lösningar som gör det möjligt för berörda delar av skolhälsovården att tillsammans med de studerandes egna organisationer utveckla motionsidrotten. På de orter där kommunal och statlig högskoleutbildning förekommer sida vid sida bör möjligheterna till samverkan undersökas. Även möjligheterna att tillgodose de studerandes behov av motion inom ramen för den verksamhet som olika organisationer och föreningar bedriver på studieorten i övrigt bör självfallet tas tillvara.

Finansiering

I det följande återges oavkortat utredningens finansieringsavsnitt:

Formerna för att finansiera den samlade verksamheten måste enligt vår uppfattning på ett mer aktivt sätt än f.n. bidra till att utveckla såväl hälsovården som motionsidrotten i överensstämmelse med målen för respektive verksamhet. Så är i dag inte fallet med ersättningen från försäkringskassan. Ersättningen står nämligen i direkt proportion till omfattningen av de sjukvårdande insatserna. Här måste målet vara att göra statens anslag till verksamheten åtminstone neutralt vad gäller val av olika åtgärder när medlen används.

För vårt arbete gäller – liksom för övriga kommittéer och särskilda utredare – att förslagen skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom det område som förslagen avser. SFS har i skrivelse till regeringen anhållit om att regeringen beslutar undanta vår utredning från dessa direktiv. Regeringen har genom beslut i juni 1981 emellertid lämnat skrivelsen utan åtgärd.

Vi är således förhindrade att lägga fram förslag som ställer krav på ökade resurser inom det område som förslagen avser. Vi avstår därför från att föreslå åtgärder som medför krav på ökade resurser inom motsvarigheten till dagens hälsovård och motionsidrott för studerande. Till regeringens beslut om tillkallande av särskild utredare fogades en inom utbildningsdepartementet upprättad promemoria. I promemorian förutsätts att våra förslag skall komma att gälla samtliga studerande. Ungefär 16 000 studerande inom statlig högskoleutbildning omfattas *inte* av reglerna om särskild studerandehälsovård. Vi har i det föregående föreslagit, att den framtida verksamheten skall omfatta även dessa studerande. För den i promemorian förutsatta och av oss föreslagna utökningen har vi beräknat att statens kostnader ökar med sammanlagt 400 000 kronor (1980/81 års kostnads-läge). Statens kostnader ökar vidare i någon mån p. g. a. inrättandet av de studiesociala nämnderna. Detta beror på kostnader för sammanträdesarvoden åt ledamöterna i nämnderna.

Med utgångspunkt i situationen budgetåret 1980/81 låter vi vår diskussion om finansiering av verksamheten – såvitt avser statliga medel – omfatta följande anslag och belopp.

FEMTE HUVUDTITELN

B 8. Bidrag till sjukförsäkringen

2 145 000¹

¹ 15 % av dessa medel utgörs av direkta statliga kostnader. 85 % av kostnaderna bestrids genom arbetsgivaravgifter.

NIONDE HUVUDTITELN

F 8.	Bidrag till hälso-och sjukvård för studerande	2 799 000
	Övriga anslag (utbildning för tekniska yrken, Utbildning för undervisningsyrken och avsättningar till gemensamma ändamål)	520 000

TIONDE HUVUDTITELN

I 1.	Stöd till idrotten	3 078 000
		<u>8 522 000</u>

Den samlade verksamhet som vårt utredningsuppdrag omfattar disponerade budgetåret 1980/81 således drygt åtta och en halv miljoner kronor av statliga medel. Till detta skall läggas de resurser som de studerande själva skjuter till samt vissa bidrag från kommuner och landsting m. m. (se avsnitt 4).

De statliga medlen fördelade sig på anslag och studieorter 1980/81 enligt tabell 11:1.

Tabell 11: 1 Statliga bidrag till verksamheten budgetåret 1980/81

Studieort	Anslag				Totalt
	Bidrag till hälso-och sjukvård för studerande	Stöd till idrotten	Bidrag till sjukförsäkringen	Övriga anslag under nionde huvudtiteln	
Stockholm	828 000	845 000	354 000		2 027 000
Uppsala	427 000	527 000	666 000		1 620 000
Lund	397 000	222 000	577 000	154 000	1 350 000
Göteborg	442 000	574 000	362 000		1 378 000
Umeå	180 000	232 000	132 000		544 000
Linköping	163 000	164 000	29 000		356 000
Örebro	95 000	138 000	18 000		251 000
Karlstad	58 000	128 000	7 000		193 000
Växjö	60 000	124 000			184 000
Luleå	64 000	59 000			123 000
Gävle/Sandviken				144 000	144 000
Jönköping		10 000		54 000	64 000
Kalmar		10 000		54 000	64 000
Borås	36 000	10 000			46 000
Sundsvall/Härnösand		10 000		40 000	50 000
Östersund	29 000	15 000			44 000
Falun/Borlänge		10 000		51 000	61 000
Kristianstad				20 000	20 000
Halmstad				3 000	3 000
	2 779 000	3 078 000	2 145 000	520 000	8 522 000

Vi har tidigare i avsnitt 10 föreslagit, att samtliga dessa statliga medel nu bör behandlas i ett sammanhang. Vår avsikt härmed är inte att åstadkomma någon omfördelning av medel mellan hälsovård och motionsidrott, utan att lägga den anslagstekniska grunden för en mer ändamålsenlig hantering av de statliga medlen. I och med att det yttersta ansvaret för såväl hälsovården som motionsidrotten enligt vårt förslag kommer att läggas på de lokala studiesociala nämnderna skapas förutsättningar för en anslagsomläggning enligt följande.

Ett nytt anslag skapas genom att anslaget F 8. Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande läggs samman med de delar av de ovan berörda övriga anslagen som gäller den nu aktuella verksamheten. Dessa anslag minskar i motsvarande mån. Samtidigt upphör möjligheterna för de av studentkårsorganisationerna drivna läkarmottagningarna att – inom ramen för de föreslagna studiesociala nämndernas verksamhet – erhålla ersättning från försäkringskassan enligt bestämmelserna om annan läkarvård i läkarvårdstaxan (1974: 699). Det nya anslaget bör förslagsvis benämnas Hälsovård (inkl. motionsidrott) för högskolestuderande och utformas som ett reservationsanslag.

En viktig fråga i sammanhanget är hur det nya anslaget fördelas mellan de olika studieorterna. En avgörande roll för denna fördelning spelar naturligtvis antalet studerande på respektive studieort. Fördelningen av anslaget kan emellertid inte utan vidare sättas i direkt förhållande till antalet studerande. Även andra faktorer måste enligt vår uppfattning tillåtas att påverka fördelningen. En viktig faktor är vilken organisation som respektive studiesocial nämnd beslutar om. Andra faktorer att räkna med är antalet högskoleenheter på respektive ort, utbudet av skilda studievägar, antalet deltidssuderande jämfört med antalet heltidssuderande, geografiska avstånd, de studerandes ålderssammansättning, berörd primärkommuns och hälso- och sjukvårdshuvudmannens förmåga och vilja att ge de studerande service samt möjligheter till samverkan med företagshälsovården och/eller med skolhälsovården. Också andra faktorer kan spela in. Det är mot den bakgrunden ingen lätt uppgift att mer exakt ange kriterier för hur anslaget bör fördelas mellan de olika orterna. En given utgångspunkt för denna fördelning är emellertid antalet studerande på respektive studieort. Utifrån antalet studerande får sedan vissa modifieringar göras.

I våra överväganden har vi i enlighet med detta tagit hänsyn till bl. a. utformningen av redan befintlig verksamhet, de studerandes samlade erfarenheter av verksamheten samt slutligen olika studieorters skiftande förutsättningar i fråga om studerandesammansättning m. m. Frågan om fördelningen av anslaget på olika orter har noga diskuterats med de experter i utredningen som företräder de studerande och de nuvarande kårortsnämnderna. Med hänvisning härtill och till våra tidigare redovisade överväganden och förslag beträffande verksamhetens mål vill vi föreslå att nedan i tabell 11: 2 angivna belopp läggs till grund för fördelningen av anslaget. De

av oss föreslagna beloppen innebär inte några ökade kostnader för staten inom nuvarande område. Beloppen innefattar emellertid utökade resurser motsvarande 400 000 kronor för en utbyggnad av verksamheten till samtliga studerande i enlighet med vårt uppdrag. Beloppen är uttryckta i 1980/81 års kostnadsläge.

Tabell 11: 2 Förslag till statsbidrag fördelat på studieorter (1980/81 års kostnadsläge)

Studieorter	Bidrag	Kostnad
Stockholm	1 900 000	1 900 000
Uppsala	1 425 000	2 850 000
Lund		
Göteborg	1 400 000	1 400 000
Umeå	550 000	550 000
Linköping	450 000	450 000
Örebro	300 000	300 000
Karlstad	200 000	600 000
Växjö		
Luleå		
Eskilstuna/Västerås	100 000	100 000
Gävle/Sandviken	85 000	510 000
Jönköping		
Kalmar		
Borås		
Sundsvall/Härnösand		
Östersund	65 000	260 000
Falun/Borlänge		
Kristianstad		
Halmstad		
Skövde		
Totalt		8 920 000

Beloppens storlek och fördelning mellan de olika orterna bör naturligtvis prövas i det årliga budgetarbetet. Vi utgår från att sedvanlig pris- och löneomräkning görs av anslaget. Den av oss nu föreslagna anslagsfördelningen anser vi bör ligga till grund för de årliga omräkningarna och budgetprövningarna. Vi vill i det sammanhanget erinra om att det av oss föreslagna nya anslaget för Hälsovård (inkl. motionsidrott) för högskolestuderande kommer att utgöras av anslag och delar av anslag som hittills haft delvis olika utveckling. Således har t.ex. anslaget Bidrag till sjukförsäkringen haft en för verksamheten betydligt mer gynnsam utveckling än anslaget Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande. Även anslaget Stöd till idrotten har vad gäller bidrag till motionsidrotten för studerande ökat mer än motsvarande anslag för hälso- och sjukvård. Det är mot den bakgrunden rimligt att för det nya anslaget räkna med en bättre anslagsutveckling än vad som hittills gällt för anslaget Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande.

Anslagets fördelning på skilda studieorter enligt vårt förslag jämföres i tabell 11: 3 med motsvarande statsbidrag budgetåret 1980/81.

Tabell 11: 3 Föreslaget statsbidrag i jämförelse med förhållandena 1980/81

Studieort	Bidrag enligt nu gällande system 1980/81	Bidrag enligt föreslaget system (i 1980/81 års kostnadsläge)	Differens
Stockholm	2 027 000	1 900 000	- 127 000
Uppsala	1 620 000	1 425 000	- 195 000
Lund	1 350 000	1 425 000	+ 75 000
Göteborg	1 378 000	1 400 000	+ 22 000
Umeå	544 000	550 000	+ 6 000
Linköping	356 000	450 000	+ 94 000
Örebro	251 000	300 000	+ 49 000
Karlstad	193 000	200 000	+ 7 000
Växjö	184 000	200 000	+ 16 000
Luleå	123 000	200 000	+ 77 000
Eskilstuna/Västerås		100 000	+ 100 000
Gävle/Sandviken	144 000	85 000	- 59 000
Jönköping	64 000	85 000	+ 21 000
Kalmar	64 000	85 000	+ 21 000
Borås	46 000	85 000	+ 39 000
Sundsvall/Härnösand	50 000	85 000	+ 35 000
Östersund	44 000	85 000	+ 41 000
Falun/Borlänge	61 000	65 000	+ 4 000
Kristianstad	20 000	65 000	+ 45 000
Halmstad	3 000	65 000	+ 62 000
Skövde		65 000	+ 65 000
	8 522 000	8 920 000	+ 398 000

Vi vill betona att den anslagsmodell vi nu föreslår ger de för verksamheten ansvariga ökade möjligheter att mer flexibelt använda olika slag av resurser jämfört med vad som gäller i dag. På sikt menar vi att den också bidrar till att skapa ökade förutsättningar för en samlad syn på de båda verksamhetsområdena. Den fördelning av anslaget som vi föreslår skapar vidare en – enligt vår mening – rimligare fördelning av statens kostnadsåtaganden mellan de olika studieorterna än vad som i dag är fallet; vissa orter står nu t. o. m. helt utan statligt stöd i dessa avscenden.

Vi har hittills berört endast frågan om statens bidrag till verksamheten. Det är enligt vår uppfattning i och för sig fullt möjligt att med endast dessa medel driva en meningsfull verksamhet, om än på låg nivå. En verksamhet grundad på enbart statliga medel skulle emellertid drastiskt sänka nuvarande ambitionsnivå. De studerandes egna bidrag till verksamheten är av avgörande betydelse för att dagens ambitionsnivå skall kunna vidmakthållas. Våra överväganden och förslag i fråga om verksamhetens inriktning och organisation har därför hela tiden byggt på bl. a. den förutsättningen, att de studerande själva även fortsättningsvis tar sin del av också det ekonomiska ansvaret för verksamheten. Det är enligt vårt sätt att se naturligt att de studerande önskar utveckla verksamheten såväl till sitt omfång som till sitt innehåll. Det är mot bl. a. den bakgrunden som vi föreslagit att de studerande skall ges ett avgörande inflytande över verksamheten genom att de får majoritet i de föreslagna nya studiesociala

nämnderna, som skall leda och planera verksamheten. Vårt förslag befäster på den punkten de studerandes eget inflytande över verksamheten, och vi utgår från att detta lägger grunden för ett fortsatt ekonomiskt åtagande från de studerandes sida.

Vi har också utgått från att omfattningen av detta ekonomiska åtagande i utgångsläget inte förändrar den nu gällande kostnadsfördelningen mellan staten och de studerande. Våra förslag skall på den punkten alltså betraktas som kostnadsneutrala. En fortsatt kollektiv uttaxering är enligt vår uppfattning den bästa möjligheten att tillförsäkra verksamheten de resurser som behövs för att driva den med oförändrad ambitionsnivå. Staten kommer om vårt förslag förverkligas att bidra med ungefär nio miljoner kronor till en verksamhet som ytterst är ägnad att förbättra de studerandes egen situation och över vilken de även fortsättningsvis föreslås få ett avgörande inflytande. Det är naturligt om vi mot den bakgrunden inte räknar med några förändringar i fråga om omfattningen av de studerandes egna bidrag till verksamheten. Ett genomförande av UHÅ:s förslag om att samtliga studerande vid statlig högskoleenhet skall omfattas av obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning ökar enligt vårt sätt att se de studerandes möjligheter att bära sin del av kostnaderna för verksamheten.

Genomförande

Utredningen anför följande:

Våra överväganden och förslag skall uppfattas som ett försök att finna en helhetslösning på de frågor vi har haft att utreda. Detta hindrar emellertid inte att verksamheten enligt våra förslag kan reformeras etappvis.

Vi räknar med att det finns möjlighet att genomföra våra förslag med start budgetåret 1983/84. Vid en övergångsperiod omfattande tre år kan förslagen i sin helhet vara genomförda senast budgetåret 1986/87.

De studiesociala nämnderna bör enligt vår uppfattning inrättas samtliga fr. o. m. budgetåret 1983/84. Vid den tidpunkten bör också UHÅ ha det centrala ansvaret för den samlade verksamheten. Nämnderna bör under detta första budgetår bestämma sig för i vilka former verksamheten skall drivas samt i förekommande fall avtala om verksamhetens närmare utformning och drift. Den av oss föreslagna anslagsomläggningen kan – om så bedöms nödvändigt – genomföras etappvis men bör vara avslutad och fullt genomförd senast inför budgetåret 1986/87. En sådan lösning bidrar till att skapa en rimlig övergångsperiod samtidigt som målen för reformen inte skjuts allt för långt på framtiden.

Bilaga 2

SAMMANSTÄLLNING AV REMISSYTTRANDENA ÖVER BETÄNKANDET (Ds U 1982: 12) HÄLSOVÅRD FÖR HÖGSKOLESTUDERANDE**Remissinstanserna**

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av socialstyrelsen, riksförsäkringsverket (RFV), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), Landstingsförbundet och Stiftelsen Statshälsan.

I det följande återges remissinstansernas uppfattningar och synpunkter i sammandrag.

Studerandehälsovårdens ändrade inriktning

Utredningen föreslår att tyngdpunkten inom studerandehälsovården skall ligga på förebyggande, sociala och kurativa insatser.

Samtliga remissinstanser delar utredningens uppfattning om verksamhetens inriktning.

Socialstyrelsen tillägger att som ett komplement till de förslag som lagts på förbättrad förebyggande, psykisk och social stödverksamhet bland de studerande borde, enligt socialstyrelsens mening, förslaget tillfogas klara markeringar av möjligheterna till samverkan med den sektöriserade psykiatrins resurser.

Ändrad organisation

Utredningen föreslår att staten blir huvudman för verksamheten genom högskolestyrelserna. En särskild studiesocial nämnd inrättas med representanter för olika intressenter. De studerande får majoritet i nämnden. Driften kan överlätas på annan.

Samtliga remissinstanser tillstyrker det statliga huvudmannskapet och den studiesociala nämnden.

Socialstyrelsen tillstyrker också att UHÄ får det samlade myndighetsansvaret för all hälsovård inkl. motionsidrott inom såväl statlig som kommunal högskoleutbildning.

UHÄ menar att en anpassning bör ske till lokala förutsättningar. Därför bör man kunna skilja på huvudmannskap och ansvaret för själva driften. Beträffande den studiesociala nämnden bör berörd högskolestyrelse besluta om nämndens närmare sammansättning och utse ledamöter. De studerande bör i enlighet med förslaget erbjudas majoritet i nämnden.

På orter där det finns flera statliga högskoleenheter bör den studiesociala nämnden kunna knytas till den högskoleenhet som har det största antalet studerande.

Landstingsförbundet framhåller att de nya huvudmännen redan från början bör ha samplanering med landstingen som en utgångspunkt för sitt arbete. De nya huvudmännen bör genom avtal kunna överlåta på landstingen att ansvara för driften av verksamheten. Förbundet ställer sig tveksamt till förslaget att företrädare för landstingskommun och för studerande m. fl. skall kunna ingå i nämnderna. Överenskommelsen om samarbete kan enligt förbundet enklast åstadkommas genom diskussion och förhandlingar mellan parterna och inte genom enstaka representanter i olika organ.

Frågan om motionsidrotten och de studerandes inflytande bör bli föremål för fortsatta överväganden hos huvudmännen för den kommunala högskolan.

Statshälsan anser inte att Statshälsans anknytning till studerandehälsovården är så stark att det motiverar att statshälsan är företrädd i nämnden. I övrigt har Statshälsan inga synpunkter på utredningens förslag.

Finansiering

Utredningen har föreslagit att ett nytt samlat anslag skapas inom nionde huvudtiteln. Fördelningen av medel bör göras med utgångspunkt i antalet studerande på orten. De studerande bör även i fortsättningen själva bidra till driften.

RFV framhåller att genom beslut av regeringen för ett år i sänder ersätts den meddelade läkarvården enligt bestämmelserna om privat läkarvård i läkarvårdstaxan. Vidare ersätts rådgivning i födelsekontrollerande syfte enligt reglerna om offentlig läkarvård i taxan. Den sammanlagda ersättningen uppgick budgetåret 1980/81 till 2 145 000 kr.

RFV utgår ifrån att någon ersättning från sjukförsäkringen till de studiesociala nämndernas verksamhet i framtiden inte skall utgå. Statens kostnader för de studerandes hälsovård inkl. sjukvård kommer enligt *RFV* i realiteten dock att bli högre om utredningens förslag genomförs och de studerande i högre utsträckning än i dag kommer att utnyttja den offentliga sjukvården.

Socialstyrelsen förutsätter att verksamheten i stort sett ryms inom nuvarande personalresurser. En viss utökning av psykolog- och sjukgymnastverksamheten torde behövas, vilket ligger i förslagen.

UHÄ anser att statens bidrag i enlighet med utredningens förslag bör ges i form av ett samlat anslag för varje högskoleenhet. De studerande bör själva bidra ekonomiskt till verksamheten och *UHÄ* anser att till utbetalningen av anslagen bör knytas ett villkor som anger ett minsta belopp, som de studerande själva skall bidra med.

Motionsidrotten

Utredningen föreslår att motionsidrotten skall ingå i den studiesociala nämndens verksamhet, men att den mycket väl kan drivas i idrottsföreningarnas regi.

Socialstyrelsen menar att studerandeidrotten i första hand bör inriktas på att erbjuda organiserad och varierad men regelbunden fysisk aktivitet, och inte som nu organiseras i olika idrottsföreningar med en verksamhet som redan erbjuds av andra föreningar på studieorten.

UHÄ ansluter sig i princip till utredningens överväganden men anser trots detta att de studerandes motionsidrott inte med nödvändighet måste organiseras under den studiesociala nämnden.

Innehåll

Innehåll	Sida
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)	3
Utdrag ur regeringsprotokoll den 17 mars 1983	6
1 Inledning	6
2 Föredragandens överväganden	7
2.1 Studerandehälsovården	7
2.1.1 Bakgrund och allmän motivering	7
2.1.2 Inriktning	9
2.1.3 Studerandehälsovårdens organisation	10
2.1.4 Finansiering	14
2.1.5 Genomförande	16
2.2 Gymnasieelevernas resor	17
2.3 Tillfälligt förhöjd premie vid förtida återbetalning av studiemedel	20
3 Upprättat lagförslag	22
4 Anslagsfrågor	23
5 Hemställan	23
6 Beslut	23
 Bilaga 1 Utdrag ur betänkandet (Ds U 1982: 12) Hälsovård för högskolestuderande	 24
Bilaga 2 Sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds U 1982: 12) Hälsovård för högskolestuderande	 36

